

Vlaamse kerels op twee wielen

**Ons rijke Vlaamse wielerveven
en het wielersflamingantisme:
Sportwereld als gangmaker van identiteit
in het interbellum.
Een discoursanalytische benadering.**

Frederik Backelandt

Vlaggende sportnaties

Kriebels in de benen en vet in de broek! Het wielerseizoen 2005 is al een tijdje bezig maar een moment van collectieve extase heeft de Vlaming nog niet gehad. Dat volgt wellicht in de Vlaamse Wielerveek die er zit aan te komen, met op kop de Ronde van Vlaanderen, sedert jaar en dag de hoogmis van het Belgische wielerseizoen. Het valt immers niet te ontkennen... tijdens de Vlaamse Wielerveek gaan de harten van veel Vlamingen om één of andere reden sneller slaan. Dan moeten Van Petegem en co het weer gaan doen op Vlaamse en Noord-Franse wegen. Dan moet 'onze' Tom Boonen de Italiaanse snelle mannen te snel af zijn aan de streep.

Sport en ontluikende nationale gevoelens: het is een fenomeen dat niet alleen bij de Vlamingen kan worden getraceerd. Dat bewees men ten zuiden van de taalgrens tijdens de voorbije Ronde van Frankrijk. U herinnert zich ongetwijfeld nog hoe de hete sportzomer van 2004 begin juli op gang werd getrokken door de 91ste editie van de Tour de France. Het Tourcircus raasde toen vier dagen lang over Belgisch grondgebied. Of beter: over Waalse bodem. Renners en volgers zullen het alvast geweten hebben met de maar liefst 22.000 Waalse vlaggen die toen het parcours (ont)sierden. Het massaal uitdelen van hanenvlaggen was een initiatief van de Waalse minister-president Jean-Claude Van Cauwenberghe. Het vlaggengezwaaï moest 'de Waalse identiteit' promoten. Het leek het Waalse antwoord op de wildgroei van Vlaamse leeuwenvlaggen langs het traject van voorjaarsklassiekers als de Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix. "Ik kan de Vlaamse Leeuw niet verbieden, maar wél overtroeven", had een strijdvvaardige Van Cauwenberghe zijn opmerkelijke tegenoffensief al een maand vóór de doortocht van de Tourkaravaan aangekondigd. De relatie tussen wielersport en nationale gevoelens lijkt hier verworden tot een communautair steekspel van bod en opbod. Het lijkt alvast op een flauw afkooksel van wat in het tussenoerlogse Vlaanderen gangbaar was. Dát was een tijd waarin de Vlaamse pedaalridders de pannen van het dak reden. Dát was een tijd waarin wielrennen niet zomaar sport was...

Leeuw in hart en... wielen

De Vlaamse wielersport tijdens het interbellum? Dan kan men moeilijk voorbij de figuur van Karel Van Wijnendaele (pseudoniem voor Karel Steyaert, 1882-1961). Van Wijnendaele verwierf naam en faam als sportjournalist van *Sportwereld* en later van 'Het Nieuwsblad-Sportwereld' maar vooral als stichter van de Ronde van Vlaanderen. De man was al bij leven een legende. De enen noemden hem een tweede Conscience, anderen hadden het over de predikheer in sportkostuum of de minnezanger van de Vlaamse spierkracht. Maar Van Wijnendaele was niet alleen een getalenteerde schrijver en een wielervriend in hart en nieren. Hij was ook (en vooral) een overtuigende flamingant, een typisch product van de Vlaamse Beweging. Als geen ander leek hij die Vlaamsgezinde overtuiging te willen koppelen aan wat hij zo lief had, namelijk het wielrennen...

Kom, gij Volk van Vlaanderen, van wien men zei dat ge achterlijk zijt en minderwaardig,

omdat men uw aard verbasterde en uw taal miskende:

de taal die de vlag moet zijn van uwe fierheid en het symbool van uw rasbewustzijn!

Kom, en verneem het, dat uit uw Ras Van Hauwaert is geboren,

Ronsse is geworden en Scherens is gegroeid!

Kom, opdat ge 't zoudt leeren dat ge meer moet wezen, dan de domme kracht van een sterk ras:

ook de wapperende vane van een Volk dat zijn innerlijke macht bewust is! (1)

Van Wijnendaele was de mening toegedaan dat de Vlaamse wielersport verder reikte dan de spreekwoordelijke tandem 'het hoofd en de benen'. Wielerkampioenen als Georges Ronsse, Jef Scherens of Cyriel Van Hauwaert deden méér dan alleen maar op de pedalen trappen. Zij werden op slag de iconen van een natie, de tastbare beelden van een taai en sterk Vlaams ras dat - aldus Van Wijnendaele - "wilde wat was recht, en won wat het wilde". Via de koers kon het Vlaamse (sport)volk finaal in de vaart der volkeren worden gedropt. Via een dergelijk wielervriendelijk discours werd het merkwaardige huwelijk tussen het wielrennen en de Vlaamse Beweging op slag bezegeld.

Wielrennen was voor Van Wijnendaele een waar statement van het sterke Vlaamse ras dat hij in gedachten had. Allemaal goed en wel maar... hoe ontwikkelde dat zogenaamde 'wielervriendelijkheid' zich? Wat was de voedingsbodem? Hoe werd Karel Van Wijnendaele die klauwende leeuw in hart en nieren? En hoe integreerde hij de fiets in dat verhaal? Kortom: hoe projecteerde hij zijn flamingantisme in zijn

(1) VAN WIJNENDAELE (Karel). "Karel Van Wynendaele brengt hulde aan den Ontwerper der Ronde". In: Sportwereld-Het Algemeen Nieuws, 14/04/1935, p. 1.

sportjournalistieke oeuvre? Deze resem vragen verantwoorden een diepgaand historisch onderzoek. In deze bijdrage, een synopsis van mijn scriptie, licht ik slechts een tipje van de sluier op. Van Wijnendaele zou zelf alvast nooit echt te vinden zijn geweest voor een dergelijk onderzoek. Hij typeerde geschiedschrijving immers ooit als “*droog als een dorre stok*”. (2) Voor wat betreft de geschiedenis van Karel Van Wijnendaele en zijn oeuvre is daar volgens mij - ik heb het aan den lijve mogen ondervinden - niets van aan...

De proloog: beginjaren van een kerel uit Wijnendaele

Het is genoegzaam bekend: de jeugdjaren zijn doorgaans tekenend in een mensenleven. Bij de kleine Karel Steyaert uit Wijnendaele (een gehucht bij het West-Vlaamse Torhout) was dat niet anders. Bij hem zijn de kinder- en jeugdjaren richtinggevend geweest in de ontwikkeling van zijn flamingantische idealen en aspiraties. Het begon allemaal toen hij eind negentiende eeuw als kleine uk *De Leeuw van Vlaanderen* doornam. Conscience en de onvervalste heroïek die uit diens pen kwam gerold kon hem mateloos begeisteren. Karel zette zich aan het lezen en studeren. Hij maakte kennis met het oeuvre van grote Vlaamse dichters, las romans en proefde van de romantische kerelsromantiek van Albrecht Rodenbach en andere blauwvoeters. Karels artistieke temperament was definitief geprikkeld. Veel later zou hij dat talent blijven ontwikkelen. Zo bleef hij immers bezig met literatuur en cultuur, schreef veel, had een mateloze interesse voor toneel, had in zijn vriendenkring vooral veel Vlaamse schrijvers en kunstenaars en was naar eigen zeggen in *Sportwereld* bezig met cultuurwerk. Maar daarover later meer.

Rode draad in Van Wijnendaeles verhaal is dat zijn intellectuele ontwikkeling voornamelijk het resultaat was van zelfstudie. De schoolbanken ruilde hij immers al op zijn twaalfde in voor een onzeker avontuur in de grote stad. Zo deed hij als tiener allerhande jobs in Oostende en Brussel. Daar werd hij telkens geconfronteerd met de taalperikelen die toentertijd in Vlaanderen heersten. “*Ik voelde ‘t: we hadden een eigen Gulden Sporenslag te winnen! Ik zou nooit een Jan Breydel worden! (...) Maar Pieter de Coninck? In ‘t klein?... Misschien! (...) Ik zou ook man worden en mijn weg gaan: man van de daad!*”, schreef Steyaert veel later in zijn memoires. De dé clic was er gekomen. Hij wilde zich absoluut dienstbaar maken ten aanzien van ‘zijn’ volk. Steyaert voelde zich aangesproken en voegde al snel de daad bij het woord. In het eerste decennium van de twintigste eeuw zette hij zich actief in voor de vernederlandsing van de Gentse Universiteit. Niet dat Karel de volledige toedracht van dat engagement moet hebben begrepen. Zoals voor veel Vlamingen was het voor hem niets anders dan een symbooldossier. Hoe dan ook: politiek bleek al snel niet echt zijn

(2) VAN WIJNENDAELE (Karel).
“Hoe schrijft men geschiedenis”. In:
Sportwereld, 25/05/1926, p. 4.

dada te zijn. De culturele emancipatie van zijn volk moest via een andere weg bewerkstelligd worden. Als notarisklerk kon dat niet maar... misschien wel als sportjournalist. Hij wilde de mensen gaan boeien, beroeren en vitaliseren. Schrijven over de koers zou hij daarbij als de beste optie weerhouden. Het zou een succesverhaal worden. Van Wijnendaele ontpopte zich in de eerste decennia van vorige eeuw tot de sterke man achter de neutrale maar Vlaams(gezind)e sportkrant *Sportwereld* (1912-1939). Als sportjournalist enerzijds én Vlaamsgezinde anderzijds vormde hij zo de gedroomde schakel tussen de wielersport en de Vlaamse Beweging tussen de twee wereldoorlogen. Via het *Sportwereld*-project kon het achterlijke Vlaamse volk opgevoed en hogerop geholpen worden. Van Wijnendaele wierp zich prompt op als, en dit in de beste schoolmeesterstraditie, iemand die zijn volk wou gidsen. *Sportwereld*- fungeerde als de gele gids voor de Vlaming en was "zoals de Ster aan de Drie Wijzen op de Kerstnacht de plaats aanduidde waar den Messias was geboren". (3)

Sportwereld en Van Wijnendaele: producten van een complexe tijd

Van Wijnendaele en *Sportwereld* kenden hun hoogtepunt in het interbellum. Karel Van Wijnendaele werd in die periode zondermeer een BV. De mensen lazen gretig zijn artikels. Of hij zijn volk daadwerkelijk 'leerde lezen' zoals sommigen beweren laat ik daarbij even buiten beschouwing maar hoe dan ook was zijn populariteit onbetwistbaar. Hij was volks, goedlachs, een selfmade man, succesvol en een harde werker: zowat het ideaalbeeld dat hijzelf over de Vlaming had! Maar tevens een beeld dat lang niet over de hele lijn strookte met het profiel van de gemiddelde Vlaming. Van Wijnendaeles populariteit vertaalde zich in de verkoopcijfers van *Sportwereld*. Die gingen er in de jaren twintig met rassenschreden op vooruit en kwamen op een hoogtepunt in 1930. Vanaf dan heroriënteerde de krant zich. Er kwam een bijblad met meer algemeen en cultureel nieuws. De geelzwarte *Sportwereld* werd *Sportwereld-Het Algemeen Nieuws* maar het blad had toen wel zijn beste tijden gehad. Sport bleef uiteraard belangrijk maar toch was men ervan overtuigd dat de mens nood had aan meer geestesvoer. Paul De Mont werd hoofdredacteur van *Het Algemeen Nieuws*. De Mont werd het hoofd, Van Wijnendaele van zijn kant stond voor de benen. Het sportsegment was en bleef zijn dada. Maar dat betekent niet dat *Het Algemeen Nieuws* zijn koude kleren niet raakte. Hij had immers stevig de touwtjes in handen en stond voor 100% achter het nieuwe profiel dat *Sportwereld-Het Algemeen Nieuws* zich had aangemeten, namelijk dat van een kritisch, Vlaamsgezind blad. Kritisch en Vlaamsgezind, weliswaar zonder radicale (politieke) stellingen te verkondigen. Apolitiek, zo heette het. Maar waar lag de grens in een tijd die zo complex was?

(3) SPORTWERELD. "Sportwereld's rol in het verleden en in de toekomst". In: *Sportwereld*, 01-02/01/1926, p. 1.

De Vlaamse zaak was in die tijd een partijpolitieke kwestie geworden. De politieke kleur van Karel Van Wijnendaele nagaan is in dit licht niet eenvoudig aangezien hij in het openbaar nooit een eenduidig en sluitend (partij)politiek standpunt heeft ingenomen. Bovendien gaf hij *Sportwereld* een neutraal (zuilongebonden) profiel mee. Zijn rede-nering was simpel. Sport stond boven elk politiek gebakkelei en aan-gezien *Sportwereld* een sportkrant was, was het neutrale statuut de logica zelve. De redactie van *Sportwereld* was alvast een (partijpolitieke) regenboog. Eén ding hadden alle mensen van *Sportwereld* echter met elkaar gemeen: hun Vlaamsgezindheid. In de Vlaamse taalstrijd engageerde het door en door 'Vlaamse' sportorgaan *Sportwereld* zich dan ook voluit. Van Wijnendaele zag Vlaamsgezindheid - net zoals de sport overigens - als iets dat de politiek oversteeg. Bovendien leek Van Wijnendaele me iemand die alle Vlamingen en alle Vlaamse Bewegers zonder onderscheid bleef beschouwen (ook bijvoorbeeld na het voor de Vlaamse Beweging grote scharniermoment van de Eerste Wereldoorlog) als medestanders in een gemeenschappelijke strijd. Dat Vlaamsgezindheid los zou hebben gestaan van politiek klopt natuurlijk niet helemaal. Zeker voor wat betreft het interbellum, toen de Vlaamse Beweging langzaam maar zeker politiek fragmenteerde en won aan heterogeniteit, kan men bezwaarlijk ontkennen dat de Vlaamse eisen niet in partijpolitiek vaarwater terechtgekomen zijn. Ook Van Wijnendaele zelf is hier zeker en vast niet onbewogen bij gebleven. Vanaf 1933 moet hij bijvoorbeeld een stem voor het *Vlaamsch Nationaal Verbond* (VNV) hebben overwogen. Zijn hevige kritiek op het traditionele politieke systeem; zijn voorstel dat de *Groep Staf Bruggen* beter resoluut de kaart zou trekken van het Vlaams-nationalistische kamp; zijn sterke band met VNV-sympathisant Callewaert; zijn bewondering voor kortdaat leiderschap; het zijn allemaal tekenen aan de wand dat de verrechtsing en verstrakking binnen de Vlaamse Beweging ook aan Karel Van Wijnendaele niet zomaar voorbij zijn gegaan. Is het immers niet zo dat zijn krant Vlaams-nationale initiatieven (financieel onder)steunde? Ik heb het dan over *Het Nationaal Vlaamsch Tooneel* en over de wedstrijden van de dissidente *Vlaamsche Wielerbond*. Maar open en bloot - en zeker niet in *Sportwereld* - kan Van Wijnendaele bezwaarlijk een rabiataat Vlaams-nationalist worden genoemd.

Ondanks zijn geflirt met het Vlaams-nationalisme (via de door hem opgebouwde kennissenkringen, via zijn 'alternatieve' uitlaatkleppen en engagementen buiten *Sportwereld*) bleef Karel Van Wijnendaele in *Sportwereld* relatief gematigd. Vooral Vlaamse symbooldossiers kregen de nodige aandacht. Daarmee bevond men zich met *Sportwereld* in de buik van het peloton van de Vlaamse Beweging. Die geringe stootkracht die van de krant uitging stond in die zin haaks op de uitgesproken Vlaams-nationalistische sympathieën die Van Wijnendaele

zelf er wellicht heeft op nagehouden. En net hier wordt het complex. Het blijft immers gissen naar de ware toedracht van Van Wijnendaele diepste overtuiging. Het is ongetwijfeld zo dat Van Wijnendaele zijn krant niet wenste vast te pinnen op één bepaalde strekking binnen de Vlaamse Beweging. Men volgde de hoofdstroom. Ook in *Het Algemeen Nieuws* bleef men vanaf de jaren dertig in het algemeen op de vlakte. *Sportwereld* was een product, een sportgazet die dagelijks door de mensen moest worden gekocht en gelezen. Een al te scherpe profilering had dit misschien in de weg gestaan.

Hoe dan ook is het maken van een profielschets van 'de flamingant' Karel Van Wijnendaele een aartsmoeilijke evenwichtsoefening. Van Wijnendaele voelde héél veel voor het zwart en het geel in de Belgische driekleur. Hij wist echter heel goed dat Vlaanderen België mee moest hebben om haar emancipatieproject te kunnen verzilveren. Van Wijnendaele's houding wordt nog het best weergegeven in één van zijn citaten: "*Tegen uw Brabançonne hebben we niets maar aan onze "Leeuw" zult gij niet raken, of ge zult ons over 't lijf moeten!*". (4) Zijn strijdbaarheid was ten bate van Vlaanderen maar niet ten koste van België. Die strijd was ook principieel en heeft hij nooit verloochend. In het najaar van 1960 bekende de toen 77-jarige Van Wijnendaele nog: "*Ik was - en ben nog - vlaming, strydende vlaming*". (5)

Maar de massa kende Karel enkel van zijn artikels in *Sportwereld*. In geringe mate van zijn maatschappijkritische stukjes maar in uitgesproken mate van zijn artikels over de wielersport. Want hoewel er in de schoot van de Vlaamse Beweging tijdens het interbellum het één en ander bewoog, voelde Van Wijnendaele zich in elk geval toch nog het meest in zijn sas wanneer hij zijn dagelijkse wedstrijdverslag kon neerpennen. Schrijven over de koers, hij kon het als geen ander. Het is echter niet zo verwonderlijk dat hij, als Vlaamse Beweger van het eerste uur, nagenoeg elk wielersportartikel met een flamingantisch sausje overgoot. Het was immers zijn natte droom om via zijn lyrische pen en in de beste schoolmeesterstraditie het Vlaamse volk te beroeren, bij de hand te nemen en ten slotte te 'verheffen'. De flamingant Van Wijnendaele zat dus vooral in de sportjournalist Van Wijnendaele. Van Wijnendaele was voor velen een venster op de wereld en hij liet het niet na om van die comfortabele uitgangspositie gebruik te maken. Op die manier paste hij dan meer dan wie ook in de tijd van de grote verhalen. Aan de Vlaamse voorman Jef Goossenaerts schreef Van Wijnendaele ooit dat hij wel degelijk de massa in beweging wilde brengen door te schrijven over de wielersport. Zijn doel was immers om - dixit Van Wijnendaele - "*jaarlyks (...) ons leger van vlaamschdenkende en vlaams voelende mensen van een eerbaar getal [te] vergrooten!*". (6)

(4) VAN WIJNENDAELE (Karel). Het rijke Vlaamsche wielersport. Gent, Snoeck-Ducaju & Zoon, 1943, 2 dln., p. 129.

(5) St.-Martens-Latem, 18 oktober 1960. Karel Steyaert aan Marcel Matthijs.

(6) Gent, 7 april 1931. Karel Steyaert aan Jef Goossenaerts.

Sportwereld als gangmaker van identiteit

Van Wijnendaele beschouwde zichzelf in zekere zin als een actief testamentuitvoerder van het Vlaamse cultuurpatrimonium. In de pen en de fiets dacht hij de ideale instrumenten te hebben gevonden om zich met die onderneming in te laten. Gelouterd door een harde levenswerkelijkheid en begeistert door romantische denkbeelden, toonde hij zich een onverbeterlijk idealist. Hij zette zich op zijn manier in voor het vormingsproject van een Vlaamse 'identiteit'. De culturele identiteit stond voor hem overigens gelijk aan de nationale identiteit van de Vlaming. Hiermee ben ik aanbeland bij een concept dat elk type nationalisme in zich draagt. Identiteit was immers de *superglue*, het bindmiddel in het vertoog van *Sportwereld*. *Sportwereld* is het verhaal van een voortdurende identiteitsconstructie en -reproductie. En dan kom ik tot de globale patronen die het wielersflamingantisme in *Sportwereld* doorkruisen. *Sportwereld* werd gedrukt op geel papier. Toeval of niet? In ieder geval doorbladerden veel Vlamingen vrijwel dagelijks de geelzwarte *Sportwereld* op zoek naar de verhalen van de wielerskampioenen in het verre Frankrijk. Op een haast vanzelfsprekende wijze werd in de artikels van Van Wijnendaele en co een Vlaamse identiteit gevormd, afgebakend, ingevuld en uitgedragen. Zó frequent en op zó'n banaal niveau dat het haast onzichtbaar werd voor de lezer/sportliefhebber. Die wilde alleen maar over sport lezen maar kreeg eigenlijk forse doses Vlaamse identiteit geïnjecteerd. De lezer - die Van Wijnendaeles artikels verslond - voelde zich meer dan eens verbonden met de vreugde en het verdriet van 'onze' jongens. Vlaams volk, schoon volk... Het is het relaas van een nationalisme in (toen nog) voetriempjes. Bittere tranen wanneer er eentje van 'de onzen' de strijd moest staken maar... tomeloze euforie bij alweer een zege van 'onze' dappere kerels in het verre Frankrijk. Het is maar één van de vele motieven in het discours van *Sportwereld*. Van Wijnendaeles sportgazet manifesteerde zich zo als dé gangmaker bij uitstek van een nationalistische retoriek. Om een idee te krijgen van dit discours, geef ik hieronder een voorbeeld. (?) Jules Van Hevel (een West-Vlaams renner uit Ichtegem) heeft zopas met Marcel Buysse (een Oost-Vlaming uit Wondelgem) de Zesdaagse van New York gereden en Van Wijnendaele blikte in zijn beschouwend verslag terug op de prestaties van de Vlaamse tandem. Ik geef eerst de integrale tekst, daarna volgt een beknopte kwalitatieve analyse.

Zes dagen lang heeft de Vlaamsche sportwereld met stijgende belangstelling gevolgd, al wat er gebeurde in Madison, of beter, om nader te bepalen, hoe Buysse en Van Hevel uit dien slag zouden geraken.

Immers, men heeft schoon er aan te draaien en te keeren, voor ons lag heel het problema der Zes-Dagen van New-York, in de rol die Van Hevel en Buysse er vervulden en in de plaats die ze zouden behalen. Zij

(7) VAN WIJNENDAELE (Karel). "Van Hevel en Buysse in de Zesdagen van New York". In: *Sportwereld*, 11/12/1921, p. 1, a-b.

hebben er 'n schoonen koers gedaan, en eer aan hunnen naam; heel hun kunste en optreden getuigt van de kwaliteit die we hen geeren toekennen: macht, geweld en standvastigheid in den strijd. 't Zijn nen koppel schoone typen, en echt zonen van dat stoere Vlaamsche volk dat eens "wilde wat was recht en won wat het wilde".

Deze spreuk symboliseert een strijd van macht en geweld, de oorlog van 1302, en van de overwinnaars hebben Buysse en Van Hevel het bloed en de structuur.

Een strijd van zes-dagen echter, wordt niet gewonnen met de beenen, niet met de macht, al zijn zulke koersen, op hun eigen genomen, een spel van kracht en geweld. De macht echter en dat geweld zijn betrekkelijk, en op die zee vol energieke strooming, moet er vooral eene kundige hand zijn, een helder oog, om 't bootje der kunste te brengen, over de onstuimige baren der mededinging, naar de haven van de overwinning.

De koers heb ik aandachtig gevolgd; 'k heb er midden in gestaan, ten minste in verbeelding. Voor hij begon, heb ik gezegd en geschreven dat ik niet geloofde in de overwinning van Buysse en Van Hevel, al vormen ze nu ook de machtigste ploeg, die we samenstellen kunnen. 'k Geloofde er niet in, omdat het verloop van 't geding in Madison, er niet regelmatig genoeg gaat. We ontbreken nog de noodige bijzonderheden, over den strijd der laatste uren, om een beslist oordeel te vellen, en gevolgtrekkingen te maken.

In afwachting echter, kan ik zeggen dat de koers verlopen is, juist zooals ik voorzag, en eindigde met de overwinning, van Goulet-Brocco.

(...)

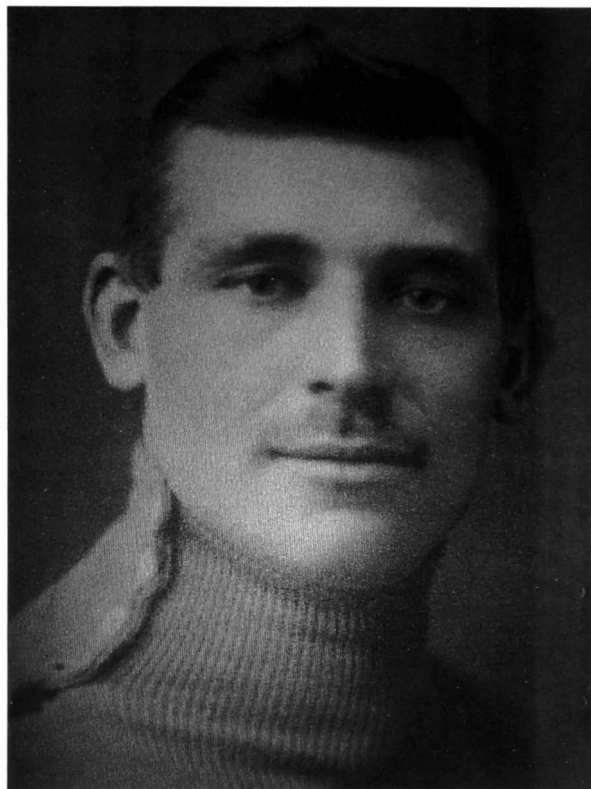
Waarom werden ze gedubbeld door minderen dan hen? - omdat die minderen de meerderen waren, in taktiek! En anders niet!

Ik kom terug met een besluit dat ik reeds aanhaalde: een zes-dagen koers wordt niet gewonnen met de macht, maar wel met den kop!

Indien dergelijke strijd kon gewonnen worden met de macht, dan hadde de uitslag geweest als volgt: Mac Namara-Madden en Van Hevel-Buysse, vier machtheerders, vier stoere werkers, vier renners wier kunste gedragen wordt door eene gezonde kloeke natuur.

Deruyter en Van Kempen zijn ook renners die geeren openplooiën, maar toch is hunne prestatie weer iets anders, meer gekunsteld, min natuur.

Zij groeiden en bloeiden in een hof; Van Hevel, Buysse en Mac Namara - Madden min - groeiden in de vrije natuur.

Jules Van Hevel. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

Marcel Buysse. (Foto: Centrum Ronde van Vlaanderen)

En als we nu de kamp der laatste uren nagaan, dan vinden we dat Van Kempen-Deruyter en Mac Namara-Madden twee maal gedubbeld werden, Van Hevel-Buysse slechts een maal.

Voor diegenen die zich dien strijd beeldelijk vorenstellen, moet hij moorddadig geweest zijn, en wanhopig.

Van Van Hevel en Buysse kunnen we zeggen, en ik ben de eerste, dat ze klaar doorzicht gemist hebben, dat hun optreden niet genoeg geleid was en belegd, maar toegeeren zullen we, bij hunne thuiskomst, den moedig, vrank en onverveerd, betrouwende op hun macht, en sterk in hunne kunste. 't Zijn en 't blijven twee der schoonste figuren uit de Vlaamsche sportwereld, en geeren zullen we, bij hunne thuiskomst, de hoed afnemen, om hen te groeten als hebbende eer gedaan aan hun volk en de nationale sportvlag!

De fundamenten voor Van Wijnendaeles artikel worden aangebracht door het pistekoppel Buysse-Van Hevel. Het blijkt overigens al uit de titel van het artikel ("Van Hevel en Buysse in de

Zes-Dagen van New-York") dat Van Wijnendaele vooral belangstelling toont voor hen.

De twee Vlamingen worden door hem getypeerd als mooie, krachtige en strijdlustige renners. Het zijn natuurmensen, oermensen en karaktermannen die bereid zijn de handen uit de mouwen te steken. Wat opvalt is dat, wanneer Van Wijnendaele over Van Hevel en Buysse spreekt, hij meerdere keren refereert aan het concept 'zuiverheid'. De twee zijn volgens Van Wijnendaele 'echt', rechtstreekse zuivere exponenten van het Vlaamse volk van waaruit ze voortkomen. Door sterk te presteren bewijzen ze dat volk een dienst ("*hebbende eer gedaan aan hun volk en de nationale sportvlag!*"). Dat de Vlamingen pas vierde werden in de eindafrekening zou men haast vergeten. Van Wijnendaele alludeert wel op hun nederlaag maar lijkt te vermijden hier openlijk over te spreken. Hij geeft wel toe dat het de twee Vlamingen ontbeert aan koersintelligentie ("*dat ze klaar doorzicht gemist hebben, dat hun optreden niet genoeg geleid was en belegd*"). Maar dit tekort wordt dus ruimschoots gecompenseerd door de talloze verwijzingen naar de fysieke kracht en onverschrokkenheid van het Vlaamse duo. Enkele daarvan zijn: "*nen koppel schoone typen*"; "*zoonen van dat stoere Vlaamsche volk dat eens "wilde wat was recht, en won wat het wilde*"; "*twee der schoonste figuren uit de Vlaamsche sportwereld*"; "*macht*"; "*machtpeerden*"; "*geweld*"; "*een spel van kracht*

en geweld"; "moedig, vrank en onverveerd, betrouwende op hun macht, en sterk in hunne kunste"; "standvastigheid in den strijd"; "die zee vol energieke strooming"; "stoere werkers"; "renners wier kunde gedragen wordt door eene gezonde kloeke natuur"; "(zij) groeiden in de vrije natuur"; ...

De prestaties van de twee Vlamingen worden niet toevallig gerelateerd aan de 'Vlaamse' strijd op 11 juli 1302. Van Hevel en Buysse dragen volgens Van Wijnendaele de erfenis mee van de Vlamingen die streeden op het slagveld van 1302 ("de oorlog van 1302"). De Vlamingen wonnen toen en "van die overwinnaars hebben Buysse en Van Hevel het bloed en de structuur". Door hun sportieve strijd te relateren aan de Guldensporenslag (historische culturele identiteit) wil Van Wijnendaele de verknochtheid van beide renners met Vlaanderen benadrukken. Het Vlaamse volk wordt vertegenwoordigd door de sportfiguren Marcel Buysse en Jules Van Hevel (identiteit via helden en idolen). De wezenstrekken van dat volk worden geconcentreerd en liggen volgens Van Wijnendaele verrat in beide renners. Feit is evenwel dat Van Wijnendaele voornamelijk een oersterke, maar met zijn krachten woekerende en dus 'domme' Vlaming schetst. Buysse en Van Hevel zijn het zinnebeeld van het Vlaamse volk maar als dat zo is, dan suggereert Van Wijnendaele dat dat volk verstandelijk nog te kort schiet. De stelling dat Van Wijnendaele het prototype van de (cultuur)flamingant zou zijn geweest die graag in de bres wilde springen om 'zijn' volk te redden, wordt hier mee gestaafd. Door er een dergelijke visie op na te houden, knoopt Van Wijnendaele ook aan bij enkele centrale motieven van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd (historische culturele identiteit).

IJzersterke mythe

Onder het lemma 'gangmaker' lees ik in *Van Dale - Groot woordenboek der Nederlandse taal*: gangmaker (de (m.)); vgl. -er) 1 (wielrennen) persoon die op een motorfiets vóór de renner rijdt om hem op gang te brengen en de luchtweerstand voor hem te verminderen, syn. stimulator 2 (fig.) ijveraar voor het genoemde of bedoelde, syn. propagandist 3 (fig.) iem. die de aanzet geeft tot uitbundige sfeer, tot feestvreugde, syn. animator, stimulator.

Het is alvast mooi meegenomen dat gangmaker net een term uit het wielersjargon is. Maar natuurlijk introduceerde ik de term niet alleen hierom in de titel van mijn verhandeling. Ook aan de twee overige definities voldoet het gangmakerschap van *Sportwereld*. De sportkrant manifesteerde zich effectief als ijveraar voor (Vlaamse) identiteit. En dit onder de vleugels van de sterke man van de krant, Karel Van Wijnendaele, die zelf voortgedreven werd door zijn flamingan-

tische aspiraties. Daarenboven toonde de wielersport zich via *Sportwereld* nadrukkelijk als een mechanisme voor het opwekken van nationale gevoelens. In *Sportwereld* gaf men - vaak op een zo banaal niveau dat het haast onzichtbaar was - de aanzet tot het genereren van collectieve nationale gevoelens van verbondenheid bij verdriet en vreugde van 'onze' jongens.

Sportwereld was natuurlijk in de eerste plaats een populaire sportgazel. Maar gezien het tijds- en ruimtekader (i.c. het tussenoorlogse Vlaanderen) en gezien de boodschapper van dienst (i.c. Karel Van Wijnendaele), paste de sporttaal wonderwel in een flamingantisch plaatje. Het wielersportantisme van *Sportwereld* en Karel Van Wijnendaele vertoonde de wezenstrekken van nationalistische retoriek. Het vertoog in *Sportwereld* was in uitgesproken mate "a narrative of nationhood" ⁽⁸⁾ waarbij het proces van identiteitsconstructie nooit stilviel. Via *Sportwereld* toonde de wielersport zich effectief als "a vehicle for Flemish identity". ⁽⁹⁾

Men vindt in de huidige sportpers hier en daar nog wel wat restanten van de oude retoriek waarmee *Sportwereld* ooit uitpakte. Wanneer de Ronde van Vlaanderen eraan komt of wanneer voor de regenboogtrui moet worden ge(st)reden, is het weer zover. Dan sluiten de rangen zich. Dan is het wielrennen voor heel even meer dan alleen maar sport. Dan komt Van Wijnendaeles erfenis weer eventjes tot leven en dan kijkt de legendarische sportjournalist-flamingant mee over de schouder van de wielersportjournalisten van 2005. Dan is het niet zomaar Peter Van Petegem die op de Muur van Geraardsbergen de tegenstand op een hoopje heeft gereden maar dan is het 'de laatste flandrien' die nog voor één keer zijn tanden heeft laten zien. Dan is het niet zomaar Tom Boonen die op de Champs-Élysées als eerste de streep heeft overschreden maar dan is het de Leeuw van Vlaanderen die dat allegaartje spaghettivreters en kaaskoppen het nakijken heeft gegeven. Toch blijft het allemaal bij een oppervlakkige retoriek. Want ondanks alle klauwende leeuwen en kraaiende hanen langs de kant van de weg, lijkt de relatie tussen wielrennerij en flamingantisme vandaag de dag flink afgekald. Maar misschien is het wielersportantisme meer dan ooit aanwezig door zijn manifeste afwezigheid? Want hoewel de grote boodschappen van weleer zijn verdwenen, betekent dat in ieder geval niet dat de mythe van ons rijke Vlaamse wielerverleden morsdood is. Integendeel: ze is springlevend, ijzersterk en banaler dan ooit tevoren. Voor hen die erin willen geloven, blijft ze intact. Vlaanderen is meer dan ooit een regio op twee wielen!

(8) BARKER (Chris). *Cultural Studies. Theory and Practice*. London - Thousand Oaks - New Delhi, Sage Publications, 2000, p. 198.

(9) RENSON (Roland). *Sport and the Flemish Movement. Resistance and Accommodation 1868-1914*. In: DEPREZ (Kas), VOS (Louis), e.a. *Nationalism in Belgium. Shifting Identities, 1780-1995*. London, Macmillan Press LTD, 1998, p. 124.

Frederik Backelandt (°1982) studeerde in 2004 af als historicus aan de Universiteit Gent op basis van een scriptie waarin hij de relatie tussen wielersport en flamingantisme onderzocht. Dit werk werd in december 2004 bekroond met de *Vlaamse Scriptieprijs 2004*, een onderscheiding die wordt toegekend door het *Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek*. De publicatie van de (herwerkte) eindverhandeling is pas gepland voor het voorjaar van 2007. Eerst staat voor het voorjaar van 2006 nog een ander project op stapel. Backelandt is immers samen met Rik Vanwalleghem, Geert Van Den Bon en Patrick Cornillie druk in de weer met een ambitieus project rond de legendarische sportjournalist Karel Van Wijnendaele. Op dit moment timmert hij ook aan een carrière in de wielersportjournalistiek. Momenteel is hij sportredacteur bij *Het Nieuwsblad*. Het waakzame oog van Karel Van Wijnendaele (aanwezig op de *Sportwereld*-redactie via zijn buste) kijkt mee wanneer Backelandt zijn wielersportstukken neerpent.